

ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ ПРИКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Н. І. Іванюк², Л. О. Сав'юк¹

¹Приватний вищий навчальний заклад "Галицька академія";
76006, м. Івано-Франківськ, вул. Вовчинецька, 227;
e-mail: Ivanuk1@pochta.ru

²Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу;
76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15;
тел. +380 (3422) 4-80-00, e-mail: lorasavuk@rambler.ru

Наведено аналіз сучасного стану якості сільської освіти в Україні, проблеми функціонування освітянської інфраструктури села та запропоновано шляхи подолання непростой ситуації у сільській освіті.

Ключові слова: сільська освіта, дистанційна освіта, інформаційно-комунікаційні технології.

Проблема якості освіти в Україні стала особливо актуальною останніми роками. Яскравим вираженням цієї тенденції є введення відповідних положень до нормативних документів, а також розвиток інституційних механізмів, що забезпечують якість освіти середніх навчальних закладів.

У сучасній Європі вона сприймається як об'єкт суспільного єднання і консолідації різних національних освітніх систем. Так, в угоді ЄС (Розділ 3, стаття 149) зазначається [1], що європейська спільнота сприятиме розвитку якісної освіти заохоченням до співпраці між країнами членами ЄС і, якщо необхідно, підтримки і доповнення їх дій, поважаючи водночас відповідальність країн-членів за зміст навчання й організацію освітніх систем, їхню культурну та мовну різноманітність.

Якість освіти в Україні розглядається здебільшого як: якість освітнього середовища; якість результатів освітнього процесу.

Необхідність адаптації національної системи кваліфікацій України до європейської системи кваліфікацій (EQF) та запровадження нових підходів до рівня знань, навичок, особистісних і професійних компетентностей випускників середніх навчальних закладів потребує радикальної організаційної перебудови навчального процесу у середніх навчальних закладах разом із необхідністю впровадження нових освітніх підсистем.

Сучасна освіта для вирішення нагальних проблем вимагає поєднання державного та громадського управління, залучення до співпраці депутатів усіх рівнів, батьків, впливових представників територіальних громад.

Яким чином ми у співпраці з громадськістю намагаємось вирішувати питання пошуку шляхів підвищення якості освіти сільських учнів?

Сьогодні сільській школі повинні допомагати всі, оскільки вона є центром формування та розвитку особистості, важливим чинником закріплення молоді на селі, продовженням життя села, без якого не може мати майбутнього держава. Адже, українське село – це оберіг мови, народних національних традицій, духовності. Саме село плекає таланти. Більшість видатних вчених, діячів культури і мистецтва, державних діячів родом із села.

Як свідчать статистичні дані [2], у сільській місцевості налічується близько 14 тисяч 200 загальноосвітніх навчальних закладів, тобто 70 відсотків їх загальної кількості, де навчається майже 2 млн. учнів (34,7% школярів країни). Тому освіта в сільській місцевості є потужною і складає основу всієї освітянської галузі країни.

На жаль, мусимо констатувати, що забезпечення громадян у сільській місцевості якісною та доступною освітою, порівняно з освітою в містах, поки що не досягнуто. Про це свідчать результати моніторингу якості освіти та рівня знань учнів, які проходили незалежне тестування.

Переважна більшість вищих навчальних закладів, до яких звернувся Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти, зазначили, що рівень підготовки учнів міських шкіл вищий, ніж тих, хто закінчили сільські школи. Адже кращі результати під час екзаменаційних сесій показали випускники ліцеїв, гімназій, спеціалізованих та профільних шкіл міста [3].

Про нерівні умови навчання та розвитку дітей сільської місцевості порівняно з міськими свідчить і той факт, що майже у половині сіл України (48 відсотків) учні не можуть навчатися за місцем проживання, тобто в них відсутні загальноосвітні навчальні заклади [3].

Упродовж останніх 5-и років кількість учнів, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах сільської місцевості зменшилося на 360,3 тисячі (16,6%) [4].

Навчальними комп'ютерними комплексами забезпечено лише 39% сільських загальноосвітніх навчальних закладів. Це означає, що на 75 школярів припадає один комп'ютер. Підключення до Інтернету у місті має один учень із 50, у селі – один із 500 [5].

На сьогодні через демографічні, економічні та соціальні причини існує низка неврегульованих питань щодо діяльності сільських навчальних закладів, зокрема:

1. Нестача педагогічних кадрів в сільських навчальних закладах, що ускладнює процес поліпшення якості навчального процесу також і обмежений доступ учителів до фахових інформаційних джерел, адже лише кожна 10 школа на селі передплачує фахові журнали.

2. В більшості сільських шкіл немає кабінетів з сучасним обладнанням, новітніми технічними засобами навчання, що перешкоджає формуванню особистості, яка зможе вільно орієнтуватися в полікультурному інформаційно-технічному просторі.

3. Проблема в організації підвезення учнів, які проживають за межею пішохідної доступності. Статистичні данні свідчать, що понад 297 тисяч учнів та понад 35 тисяч педагогічних працівників (11%) проживають за межею пішохідної доступності, а в районах, що мають статус гірських, цей показник сягає 100 відсотків [3]. Ситуацію дещо поліпшено з прийняттям Державної програми “Шкільний автобус” [6].

4. Технічний стан будівель загальноосвітніх навчальних закладів на селі викликає занепокоєння, значна частина шкільних будівель фізично і морально застаріла. В аварійному стан перебувають близько 600 загальноосвітніх навчальних закладів. Капітального ремонту потребують понад 2,5 тисяч навчальних закладів. Вимагають оновлення меблі, навчальне устаткування кабінетів. Переважна більшість шкіл не мають спортивних залів. Низьким залишається відсоток шкіл з необхідним технічним обладнанням. Зокрема, кожне п’яте шкільне приміщення на селі не має центрального водяного опалення, понад третину – не забезпечені водогонном. У 21 області України більше половини шкіл не мають каналізації [4].

Проблеми сільської школи все більше стають в центрі уваги держави і громадськості:

- як створити в селі привабливу і досить серйозну систему освіти, надавши пріоритет диференціації й індивідуалізації навчання?
- як привернути увагу громадськості до потреб школи?
- як не допустити згортання мережі малокомплектних шкіл?
- як наповнити шкільну програму національним змістом?
- як уникнути впливу демографічних змін, що кожного року спустошують наші села і школу?

Але безумовно ситуація, у порівнянні з тією, що панувала у сільській освіті 10-15 років тому, поступово починає налагоджуватись. Це пов’язано з тим, що діяльність органів державної та місцевої влади, після подолання кризи трансформаційного періоду 90-х рр. та переведення національної економіки від адміністративно – командної моделі до ринкової, тепер спрямована на відновлення фактично втраченої соціально – гуманітарної інфраструктури суспільства.

28 березня 2008 року рішенням сесії облради була прийнята програма “Розвиток освіти Івано-Франківщини на 2008-2015 роки” [7].

В ній передбачено реалізацію системного реформування галузі та перспективи її вдосконалення. Також враховані особливості нашого краю, демографічну ситуацію та соціальні потреби населення області.

– Підпрограма “Розвиток загальної середньої освіти” забезпечує оптимізацію мережі навчальних закладів усіх типів з метою приведення їх у відповідність до потреб особистості та економічних можливостей районів (міст). На її реалізацію використано 3 млн. 708 тис. грн. Основна мета – доступ до якісної освіти та соціального захисту учасників навчально-виховного процесу.

– На підпрограму “Забезпечення загальноосвітніх шкіл сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологі-

чних дисциплін” витрачено понад 6 млн. 537 тис. грн. Її метою є створення відповідних умов у загальноосвітніх навчальних закладах при запровадженні інноваційних педагогічних технологій.

– Метою підпрограми “Інформатизація та комп’ютеризація загальної середньої освіти” є підготовка підростаючого покоління до повноцінної плідної життєдіяльності в інформатизованому суспільстві, підвищення якості, доступності та ефективності освіти. Для закупівлі комп’ютерної техніки для навчальних закладів і під’єднання їх до мережі Інтернет виділено понад 4 млн. 640 тис. грн.

Відділ освіти Долинської районної державної адміністрації, відповідно до Положення, працює над реалізацією державної політики в галузі освіти, створенні умов для отримання громадянами повної загальної середньої освіти.

У 2008-2009 навчальному році освітянська мережа району включає 62 заклади освіти. Серед них чотири загальноосвітні заклади нового типу: (дві гімназії, природничо-математичний ліцей, спеціалізована школа № 6), 19 загальноосвітніх шкіл I-III ступенів, 13 загальноосвітніх шкіл I-II ступенів, 8 загальноосвітніх шкіл I ступеня, 1 навчальний комплекс “школа-садок”, 9 дошкільних навчально-виховних закладів, 3 позашкільні установи, міжшкільний навчально-виробничий комбінат, вечірня школа II-III ступенів. Працювали 2 навчальні заклади обласного підпорядкування: Вигодська спецшкола-інтернат, Долинський дитячий будинок.

У закладах різного типу навчалось 9175 учнів у 21 класі, 4259 дітей – учні міських шкіл, 4916 – сільської місцевості; 145 учнів – навчалися індивідуально, 985 дітей охоплено дошкільним вихованням (в тому числі: у закладах міста – 897 дітей, в закладах сільської місцевості – 95 дітей). У навчальних закладах району працювало 20 груп продовженого дня з наповнюваністю 600 учнів, 16 груп короткотривалого перебування з наповнюваністю 215 учнів для підготовки дітей 5-річного віку при загальноосвітніх школах у селах, де немає дошкільних закладів.

У 2009 році повну загальну середню освіту здобувало 887 учнів (з них 78 учнів вечірньої школи), у 9-х класах навчався 1024 учні (10 учнів вечірньої школи).

Самостійне вирішення вказаних проблем місцевими і державними органами влади і управління освітою неможливе без допомоги з боку ініціативних та досвідчених колективів професорсько-викладацького складу найкращих університетів нашої країни.

Університет, будучи продуктом європейської культури, із самого початку прагнув не тільки до знань ради знань, але і до формування знань з метою зростання і зміцнення благополуччя суспільства, тобто завжди був соціально орієнтованим і вкоріненим.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), інноваційні підходи до навчального процесу вже сьогодні якісно перетворюють саму природу діяльності університетів в області створення, збереження та передачі знань.

Інноваційні підходи в навчання дають змогу університетам стати помічником і наставником для вчителів та школярів віддалених регіонів, допомогти досягнути школярам рівня знань та вмінь міських шкіл.

Тим забезпечується активний притік досвідчених студентів у стіни ВНЗ та підготовка кваліфікованих кадрів для всіх галузей діяльності в нашій країні.

Диплом елітних державних і комерційних ВНЗ не завжди стає гарантією життєвого успіху і професійного зростання, внаслідок відсутності зв'язку між фундаментальними та професійними знаннями.

Тому серед кваліфікованих спеціалістів по всьому світу популярною стає філософія неперервної освіти, навчання протягом всього життя – Long-Life-Learning [8], яка базується на тому, що людина повинна постійно набувати і оновлювати знання, оскільки будь-які з них стають застарілими і не актуальними. Проблема розвитку вміння та бажання вчитися гостро постає у всьому світі.

Сьогодні значна кількість державних та суспільних діячів в успішній реалізації ідеї Long-Life-Learning бачать основу успішного відбудовування загальноєвропейського соціуму, де цінності саморозвитку особистості, її самостійності, самонавчання, самодіяльності стануть для кожного нормою поведінки [9].

Методи дистанційної освіти на основі технології Long-Life Learning можуть використовуватися:

- спеціалістами різних вікових категорій, що вимагають перекваліфікації та підвищення рівня професійних знань;
- широкими колами суспільства, які виявляють бажання отримати додаткову освіту;
- соціальними групи, що виявляють бажання підвищити свій рівень знань в області ІКТ;
- вчителями та учнями міських, особливо сільських шкіл, включаючи підготовку до незалежного тестування;
- випускники середніх навчальних закладів, які мають бажання продовжити навчання в ВНЗ;
- студентами, які виявляють високий рівень знань в процесі навчання, мають можливість та мотивацію до самостійної роботи в структурі систем ДН при суміщенні навчання з професійною діяльністю (магістри);
- окремими категоріями суспільства, що мають об'єктивні обмеження на отримання освіти у стінах ВНЗ, в тому числі люди із різноманітними фізичними вадами.

Враховуючи економічну та політичну ситуацію, що склалася сьогодні в Україні; аналізуючи сучасні реалії у галузі вітчизняної освіти; досліджуючи досвід аналогічних сфер діяльності закордоном, можна запропонувати наступний шляхи подолання непростого ситуації у сільській освіті – це запровадження регіональної програми дистанційної підтримки шкіл Прикарпатського регіону в області.

Вона допоможе значно підвищити рівень якості освіти, що надається сільськими школами; полегшить та пришвидшить адаптацію сільської молоді під час навчання у вищих навчальних та професійно – технічних закладах; поліпшить умови праці та добробут сільських вчителів.

Література

1. Treaty establishing the European Community (Articles 149 to 150) <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties>.
2. Гринів В. М. Сільська освіта – що далі? / В. М. Гринів. – К.: Газета «Поступ». – № 2 від 13.01.2009 р. – С. 12.
3. Інформаційні матеріали до дня Уряду України і Верховній Раді України з порядком денним: «Про дотримання вимог Конституції України та законів України щодо здобуття якісної освіти в сільській місцевості (10 січня 2006 року). Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти. – К., 2006.
4. Кафарський В. Хто допоможе сільській школі / В. Кафарський // Голос України. – 24 січня, №13 (3763). – 2006.
5. Розвиток сільських територій України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2008. – 751 с.
6. Постанова кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 року № 31 «Про затвердження програми «Шкільний автобус». - <http://mon.gov.ua>.
7. «Програма розвитку освіти Івано-Франківщини на 2008-2015 роки», затверджена рішенням сесії обласної ради від 28.03.2008 №516-20/2008. - <http://if.gov.ua>
8. Глоссарий електронного обучения. <http://nant.ru/itedo/info/index.php?art=glos>.
9. Кудрявцев В.Т. Предпосылки личностного роста в образовании.- <http://www.tovievich.ru/book/15/86/3.html>

Стаття надійшла до редакційної колегії 16.12.2010 р.

Рекомендовано до друку д.т.н., професором Заміховським Л.М.

THE VILLAGE EDUCATION PROBLEM IN UKRAINE AND THE PRECARPATHIAN REGION VILLAGE SCHOOLS DEVELOPMENT PERSPECTIVES

N. I. Ivanjuk², L. O. Savijuk¹

¹"Galitska Academia" Private high School;

Ivano-Frankivsk, st. Vovchynetska, 227;

e-mail: Ivanuk1@pochta.ru

²Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas;

76019, Ivano-Frankivsk, st. Carpat'ska, 15;

ph. +380 (3422) 4-80-00; e-mail: lorasavuk@rambler.ru

The Ukrainian village education quality modern situation analysis is presented, the education village infrastructure functioning problems are discussed, the propositions to overcome the difficult situation in the village education are given.

Key words: *village education, distance education, informational and communication technologies.*